

Nr 153.

Av herr **Svensson** i Ljungskile, om utredning rörande de allmänna grunderna för jordbruksregleringen.

Den rikliga mängd av brödsäd, varmed vi kunde gå in i kristidshushållningen på hösten 1939, har dels genom att relativt stora mängder utfodrats under år 1940 dels ock ännu mera på grund av 1940 års svaga skörd, reducerats starkt. Enligt de uppskattningar, som legat till grund för årets hushållning, skulle vi ännu nästa höst ha vissa reserver kvar. Dessa bli emellertid beroende av om förra årets skördeuppskattning varit riktig samt om skörden i full utsträckning kan bringas under statsmakternas kontroll. Importmöjligheterna äro, som var man vet, begränsade och kunna ytterligare försvåras i den mån nöden ute i Europa växer. Beträffande behovet av brödsäd får man inte förbise, att vi nästa år ha mindre tillgång än för närvarande på kött och kanske även på fläsk, trots att förbrukning därav redan är nedskuren. Skulle vi under nästa sommar få en begränsad skörd av potatis, kan det därför bliva i högsta grad önskvärt, att brödransonerna åtminstone för vissa folkgrupper ökas utöver den nuvarande tilldelningen. Utan att på något sätt pressa ovan förda resonemang måste den slutsatsen dragas, att största möjliga brödsädesodling är i hög grad önskvärd. Om vi därvid få en god skörd, så medför detta inga större svårigheter. Brödsäden kan ju dels lagras och dels, om vi ha råd därtill, förvandlas i animaliska produkter. Produktionen av brödsäd bör därför göras till den mest lönande odlingen inom den typ av jordbruk, som lämpar sig därför. En större prismarginal emellan brödsäd och fodersäd, än den som nu finnes, bör därför under krisens fortsatta förlopp upprätthållas. En dylik prismarginal kan emellertid inte skapas enbart genom prissättning på brödsäd. En lika viktig förutsättning är att prissättning på fodersäd fullt ut behärskas.

Att potatis bör odlas i relativt stor omfattning samt att äggvite- och fettrika växter böra odlas i största möjliga skala äro alla ense om. Den saken torde därför inte här behöva närmare motiveras. En vidgad brödsädes- och potatisodling, en i normal omfattning upprätthållen rotfruktodling samt en så långt möjligt är vidgad odling av olje- och spånadväxter kommer givetvis att i viss grad inkräkta på fodersädesarealerna.

Härvid anmäler sig emellertid önskvärdheten av, att även fodersäd odlas i relativt stora mängder. Dels måste fodersäd användas för att dryga ut brödsäden, om den trots allt inte skulle räcka för det fortsatta behovet, och dels ha vi ett betydande behov av vårsäd för grynkvárnarna för arméns hästar samt för de starkt ökade skogskörsorna och andra transporter. Här till kommer det likaledes starkt ökade köpbehovet av fodersäd inom det

mindre jordbruket. Även om skörden blir normal, blir detta köpbehov betydande, i den mån tillgången på importerade fodervaror minskas. Situationen är alltså sådan, att en utvidgad odling av fodersäd är önskvärd. Det är vidare nödvändigt, att en stor del av denna säd kommer under statsmakternas kontroll, för att ovan antydda behov skall kunna fyllas i rimlig utsträckning.

En hastig utökning av vårsädesodlingen kan endast ske på de äldre val-larnas bekostnad. Det råder, enligt min mening, inget tvivel om, att en dylik utvidgning är den tryggaste inställningen av vår växtodling i nuvarande läge, emedan den möjliggör en längre gående anpassning vid skördens användning alltefter skördeutfallet och graden av de bristproblem, som skola bemästras. Att största möjliga inslag av baljväxter därvid bör förekomma är självklart. Om man vill nå det dubbla syftet att både få en vidgad sädesodling och att få en betydande del av skörden under statens kontroll, så måste priset på fodersäd ligga högre än dess realisationsvärde i djurstallarna. Följaktligen bör det övervakas, att det allmänna priset på animaliska produkter inte blir sådant, att brödsäd och fodersäd med alltför stor kraft suges in i det större jordbrukets animaliska produktion. Därmed ökas garantien för att behovet av säd för vegetabiliska produkter blir tillgodosett samt att staten, genom att vissa mängder fodersäd komma under dess kontroll, får en regleringsfaktor i sin hand, även när det gäller den animaliska produktionens volym och fördelning på olika slag av jordbruk.

Givetvis kan det invändas, att en dylik prispolitik skulle äventyra den animaliska produktionen därigenom, att den inte blir lönande. Vad det större jordbruket angår så kan det genomsnittliga resultatet av lantushållningen göras tillfredsställande genom prissättningen på säd. Därför behövas vid normalt skördeutfall inga fantasipriser. Någon avveckling av den animaliska produktionen följer inte därav. Växtföljd, byggnader, djurkapital, arbetsfördelning, tradition och personligt intresse garantera, att den animaliska produktionen kommer att upprätthållas även med dessa utgångspunkter, ehuru i mindre omfattning än när priserna väga jämnt.

För det mindre jordbrukets del ställer sig saken annorlunda. Denna jordbrukstyp lämpar sig i allmänhet mindre väl för en ensidig sädesodling, och dess ekonomiska resultat kan ej grundas därpå. Därför bör inte den priströskel emellan säd och animaliska produkter, som ovan omtalats, uppehållas för det mindre jordbrukets del.

Utan tvekan är mjölkproduktionen den viktigaste animaliska produktionsgrenen. Den bör därför näst säd givas förmånsrätt, i den mån statsmakterna kunna påverka produktionsinriktningen. Redan nu tillämpas ett högre mjölkpris för det mindre jordbruket genom att pristilllägg utgår av 2 à 3 öre pr 650 kg mjölk i månaden. Detta pristilllägg kan ytterligare utvidgas, om så skulle visa sig önskvärdt, för att få en ändamålsenlig inriktning av vår jordbruksproduktion under kristiden. Förslag om att detta producentbidrag

bör utgå med 3 öre under hela året för en årskvantitet av 7 800 kg har väckts i annat sammanhang.

Det högre pris på mjölk åt det mindre jordbruket, som ovan rekommenderats, har en stark motivering i ett annat förhållande, som kan väntas inträda under sommaren och hösten. På grund av årets låga foderskörd har ett stort antal nötkreatur måst nedslaktas. Denna nedslaktning har drabbat de mindre jordbruken hårdare än de större. Det är inget ovanligt, att småbrukare fått sälja halva antalet av sina vuxna nötkreatur. Om stråfoderskörden i år blir normal, ha många mindre jordbrukare följaktligen behov av att köpa djur. Tillgången är emellertid begränsad med resultat, att denna efterfrågan kommer att driva priserna starkt i höjden. Den här ovan antydda prisrelationen på säd och mjölk skulle givetvis även i detta fall få en gynnsam inverkan därigenom, att den underlättar de mindre jordbrukarnas strävan att återställa sin produktionsapparat.

Enligt foderkommitténs beräkning i höstas borde hönsbeståndet nedbringas till mindre än hälften av förkrigstidens storlek. Förklaringen är den stora kaloriförlust, som från folkhushållets synpunkt följer med äggproduktionen. Även om årets skörd blir bättre än närmast föregående, så torde det vara riktigt att söka hålla hönsbeståndet nere vid denna nivå. Den äggproduktion, som vi ha möjlighet att uppehålla, bör då i fortsättningen ske med hjälp av de små hönsflockarna i främsta rummet. Dels kunna dessa utnyttja mera självuppsamlat foder, och dels är det i stort sett människor i små ekonomiska omständigheter, som ha denna produktion. Anpassningen av äggproduktionen torde i första hand böra ske med hjälp av en riktigt avpassad fodertilldelning och foderrabatter.

Betydligt svårare torde det vara att giva fläskproduktionen en riktig avvägning i fråga om storlek och placering hos olika producenter. Utom all diskussion står att den fläskproduktion, som till övervägande del kan bedrivas på grundval av sådant foder, som endast lämpar sig för svin, bör främjas varhelst den kan äga rum. Den fläskproduktion åter, som till övervägande del kan få ske med säd som foder, bör i relativt stor utsträckning förläggas till det mindre jordbruket. Detta kommer givetvis inte att betyda, att det mindre jordbrukets fläskproduktion jämfört med förhållandena före kriget kommer att ökas. Det mesta vi kunna åstadkomma är att begränsa produktionsminskning relativt mera vid det mindre jordbruket än vid det större. Och detta är önskvärt både med hänsyn till inkomstfördelningen inom jordbruksbefolkningen och med hänsyn till möjligheten att underlätta fodersädens bringande under statens kontroll. Delvis kan väl denna inställning i produktionen främjas genom foderrabatter, som göra fläskpriset något gynnsammare för småproducenterna. Fläskproduktionen rymmer emellertid en allt för stark dynamik för att kunna ledas med i så svaga band. Det minsta tvång, som här med utsikt till framgång kan tillgripas, är att fodertilldelningen antingen den sker i form av avräkning från egen skörd, när

kvantiteten leveranspliktig vara uträknas, eller den sker i form av direkt tilldelning, bestämmes inte med hänsyn till det antal svin, som finnes, utan med hänsyn till det antal svin som bör få finnas på ifrågavarande jordbruk.

Upprätthållandet av sådana prisrelationer på jordbruksprodukter, som ovan förordats, kan underlätta men säkerligen icke ersätta statliga tvångsregleringar på jordbruksproduktionens område. Det blir under sådana förhållanden önskvärt, att principerna både för leveranstvång och för fodertilldelning under nästa produktionsår snarast möjligt klargöras så, att jordbruk av olika slag kunna anpassa sig efter den hushållsplan, som skall tillämpas. Detta är önskvärt även om det inte är möjligt att ställa kvantitativa krav i fråga om leverans eller giva motsvarande löften i fråga om tilldelning, förrän skördeförhållandena kunna överblickas.

Beträffande leveransplikten böra väl denna vinters erfarenheter kunna giva utgångspunkter för en överenskommelse om bästa sättet därför. I fråga om fodertilldelning torde det vara nödvändigt att släppa 1938 års kraftfoderinköp som fördelningsgrund. Den har aldrig varit tillfredsställande och blir efter denna vinters starka brytningar i produktionen omöjlig. Att göra rätten till fodertilldelning beroende av det antal djur, som finnes kvar vid olika gårdar efter innevarande vinters svåra foderbrist och olikformiga decimering av besättningarna, är inte heller helt tillfredsställande. I någon form bör det mindre jordbruket beredas möjlighet att återställa sin produktionsapparat till en rimlig omfattning. I övrigt bör fodertilldelning beräknas på alla slags djur upp till en sammanräknad maximikvantitet med avdrag för egen skörd.

Av vikt är att erforderliga mängder oljekakor och melass reserveras tills nästa foderskörd kan överblickas. Om stråfoderskörden blir låg även detta år, kunna de begränsade mängder, som finnas av dessa varor, behövas för tillverkning av stora mängder cellulosafoder.

Vad här framhållits beträffande prisernas inbördes läge och principerna för leveransplikt, fodertilldelning och rabatt å fodermedel, kan övervägas oberoende av det genomsnittliga prislägets höjd och skördens storlek. För att en sådan prisrelation som här i princip antytts skall bli till stöd för en ändamålsenlig inriktning av produktionen och för de moment av tvångsreglering, som äro nödvändiga, kräves en genomgående konsekvent prispolitik å brödsäd, fodersäd, mjölk, fläsk och ägg. Ofrånkomligt är att viss brist i vår livsmedelsproduktion står kvar så länge avspärningen varar. Om brist på enskilda varor därvid får motivera partiella prisförhöjningar, som i sin tur koppla över bristen på ett annat område och där leda till en isolerad prisstegring, få vi en priskarusell på jordbruksprodukter, som berövar både statsmakterna och de enskilda jordbrukarna det stöd, som en konsekvent prissättning kan giva.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en skyndsam utredning om de allmänna grunder, enligt vilka jordbruksregleringen i fortsättningen skall handhavas;

att de synpunkter, som i denna motion framförts, därvid måtte beaktas; samt

att beslut om principerna för prissättning och foderreglering måtte delgivas lantmännen i god tid före vårsådden.

Stockholm i januari 1941.

Wald. Svensson.